

ПОХІДНЕ СЛОВО В ПОЕТИЧНОМУ СЛОВНИКУ ПЕТРА КАРМАНСЬКОГО: ПРИКМЕТНИКОВІ ТА ДІЄСЛІВНІ ДЕРИВАТИ

Марія ФЕДУРКО

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання у початковій школі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

(Україна, Дрогобич) mfedurko@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1148-3867>

Research ID: T-2629-2018 <http://www.researcherid.com/rid/T-2629-2018>

Статтю подано до редакції / The article is submitted to the editorial board: 16.09.2019.

Статтю опубліковано / The article is published: 15.11.2019.

У статті наголошено, що для всебічного осягнення художньої манери та особливостей мови західноукраїнського поета Петра Карманського актуально дослідити його лексикон загалом та похідні одиниці цього лексикону зокрема. Увагу зосереджено на аналізі словотвірної структури прикметникових та дієслівних дериватів, виокремлено найпродуктивніші словотвірні схеми, за якими вони змодельовані, увиразнено їхні стилістичні функції.

Ключові слова: словник / лексикон; похідне слово; словотвірна схема; словотвірний афікс; прикметник; набір.

DERIVATIVE WORD IN PETRO KARMANSKY'S POETIC DICTIONARY: ADJECTIVAL AND VERBAL DERIVATIVES

Maria FEDURKO

Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of Philological Sciences and teaching methods in elementary school Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Ukraine, Drohobych)

mfedurko@ukr.net

The article deals with the relevance of studying the features of the prose language or a poet for recognizing them as individuals who present themselves and the world in

which live with the word. In particular, the importance of the study was emphasized the lexicon of the creator as such, which defines the essence of his linguistic personality. The lexicon not only serves as a marker of objects and concepts in which the artist is immersed. He also attests to the nature and ways of making sense of reality, and reveals the world of his spiritual priorities and moral values, helps to penetrate into his emotional and sensual sphere. A significant percentage of each dictionary (and people, and each specific representative) is a derivative vocabulary. So it's important in context to specify which word-forming models prefers this or that writer and how those models (and accordingly derivatives) correlate with the leading motives of his works. The article emphasizes that a significant proportion of the derived units of Petro Karmansky's vocabulary is an adjective and a verbal derivatives. It is noted, in addition, that the first and second are characterized by diversity of word-forming structures. The purpose of research was to analyze the most active word-forming models by which derivative adjectives and verbs are formed of P. Karmansky's poetic vocabulary, and substantiate their text-oriented and text-based significance. Its task was to determine: 1) the units of which grammatical classes served as a motivating base the most frequent schemes of creation of derivative adjectives and verbs; 2) which of word-forming ways interact most consistently with those bases; 3) how the connection of the analyzed derivatives with the leading ones is confirmed with the poet's motives and the figurative canvas of his works. First characterized the most regular according word-forming characteristics adjective and verbal words. Prospective direction of the further research has identified the study of the most active ways of semantic construction items in Petro Karmansky's dictionary.

Keywords: dictionary / lexicon; derivative word; word-formation scheme; word-forming affix; adjective; recruitment.

Постановка проблеми. Словник особистості, як і словник нації, – найважливіший із компонентів їхньої мови. І не тому лише, що становить основу всіх уже створених, творених нині і таких, які постануть у майбутньому, висловлень. Річ цілком у іншому. Словник, його одиниці окреслюють світ побутування людини, її моральні й духовні орієнтири, складові елементи культури, спосіб думання, те, чим вона живе і про що мріє. Тож уповні вмотивованим постає інтерес дослідників до особливостей структурування лексикону письменника як визначального складника його ідіостилу: він допомагає проникнути в робітню автора, зрозуміти його душу й думку, а через них – і епоху, яку він презентує, з усіма її проблемами, колізіями, пріоритетами.

Аналіз досліджень. Творчість Петра Карманського потрапила в об'єктив дослідницької уваги відносно недавно – після здобуття Україною незалежності (Голомб 2010; Ільницький 1995). До цього вона була несправедливо замовчувана, як і творчість багатьох інших українських митців, що мали власний голос і власну поставу в заангажованій на трафаретність і сірість комуно-більшовицькій дійсності. Нині ж до неї

звертаються ті, хто досліджує питання розвитку літератури й мистецтва на західноукраїнських теренах у першій половині ХХ віку. Вони виявляють зацікавленість ним як насамперед зачинателем символізму в тогочасній західноукраїнській поезії, а в зв'язку з цим – і особливостями його поетичної техніки. Наш інтерес до творчості Карманського детермінований головно неординарністю його мовної постави, викристалізованої під дією низки чинників: походження, умови життя, освіта, коло інтересів, уподобань і занять, друзі, однодумці, діяльність загалом. Осердя цієї постави становить лексикон, у якому поряд із непохідними сусідують, а почасти й домінують похідні одиниці. У контексті когнітивно-функціональному вони актуальні насамперед як вказівники на ментальні й аксіологічні стрижні Карманського як людини і як митця – див., для прикладу, нашу розвідку про похідні субстантиви у складі його словника (Кононенко 2019).

Мета цієї статті – проаналізувати ті найактивніші словотвірні моделі, за якими сформовано похідні прикметники та дієслова з поетичного лексикону П. Карманського, та обґрунтувати їхню текстозорієнтовану й текстотвірну значущість.

Виклад основного матеріалу. Огляд текстів збірки П. Карманського «Ой люлі, смутку» засвідчує, що в її словниковому складі прикметникові слова представлені доволі численно. Не бракує серед них і похідних ад'єктивів, змодельованих за схемами різних словотвірних типів. Проаналізуємо найактивніші з них, які вирізняємо за частотою з'яви дериватів тієї самої словотвірної структури в текстах досліджуваної збірки.

1. Дієслово → суфіксальний якісний прикметник на позначення виразної ознаки. В аналізованих поетичних текстах впадають передусім в око одиниці з суфіксами **-уч-(-юч-), -уц-(-юц)** та зі словотвірним значенням 'такий, що характеризується певною дією або станом як постійною характерною ознакою, схильний до якоїсь дії відповідно до значення співвідносної дієслівної основи': *пахнути – пахучий, пекти – пекучий, дрімати – дрімучий, зілляти – зілляці*. Наприклад: *Оце виливаю / Хоч каплю одну кипучої трути* (с. 25); *Усе колись зв'ялить тріскучий, твердий мороз* (с. 57); *Хоч будем мліти від палючих ран* (с. 211); *Такі серцю запахуці, як зілляці зела* (с. 250). Кваліфікація утворень із суфіксом **-уч-** як прикметників узгоджується з твердженнями О. Курило, В. Сімовича, Ю. Шевельова, що народна мова не знає активних дієприкметників на **-чий**, бо в них «не відчуваємо чинності: значінням своїм вони вказують на прикмету, властивість» (Курило, 2004, с. 15). Ці похідні в аналізованих текстах можуть слугувати базою для творення нових одиниць за

схемою «**прикметник** → **субстантивований прикметник**»: Від сліз осушить *страждущих* очі (с. 83).

У лексиконі аналізованої збірки належить виокремити ще один різновид віддієслівних дериватів цього семантичного плану – це прикметники з суфіксом **-лив-**. Звертаємо увагу на значеннєвий план їхніх дериваторів: у багатьох випадках він пов'язаний із внутрішнім світом людини. Гадаємо, що не випадково, адже основною настановою символізму і Петра Карманського як його адепта була увага до людської душі, що сміється чи плаче. Карманський був співцем смутку, тож і твірні дієслівні основи, і похідні прикметники аналізованого словотвірного типу – це репрезентанти лексико-семантичного поля *смуток* чи дотичних до нього: *журитися* – *журливий*, *зрадити* – *зрадливий* тощо: Викочує з серця скарб співів *журливих*./ Хто ж витягне руку до мушель *мінливих*? (с. 153); Пусті оболоня стають заселятись/ *Зрадливими* духами ночі (с. 150).

2. Дієслово → **конфікальний якісний прикметник**. Тут зацентровано на дериватах, що сформувалися з заперечних неперехідних і перехідних дієслів за допомогою суфікса **-н-**, як-от: *не стриматися* – *нестримний*, *не зміряти* – *незмірний*, *не згоїтися* – *незгійний*. У цих утвореннях загальне значення якісної ознаки виразно модифікується таким важливим показником, як інтенсивність, пор.: Він двигнеться./ Як той *нестримний* вихор в полі (с. 68); Засну в *незмірнім* смутку й болю (с. 62); Забудь пекучу, *незгійну* рану (118); Чи тьмиш, серце, сю щасливу хвилю/ І *невимовний* сеї ночі чар? (с. 38).

До цього різновиду відносимо, попри значну захованість пасивного відтінку (Курило 2004, с. 33), похідні ад'єктиви з генетично дієприкметниковим суфіксом **-м-**, мотиваційна база яких теж містить заперечну частку **не**, що в структурі похідного набуває статусу префікса: Банує туга *невтишима* (с. 77); І аж тоді з очей спадає/ *Непрозоримий* тьми серпан (с. 51); *Нерозлучима* навіть океаном (с. 246),

3. Дієслово → **активний і пасивний дієприкметник**. У досліджуваних текстах широко представлені дієприкметникові форми **-н(ий)/-ен(ий)**, **-т(ий)**, **-л(ий)** як важливий виражальний засіб, позаяк вони здатні розвивати в собі переносні значення, набуваючи тим самим ознак якісного прикметника. Зазначене підтверджуємо початковим фрагментом вірша «Чужиною»:

Борбою *столнені*, життям *поломнені*,
Сідаєм край *могил*.
В кайдани *сковані*, на смерть *скатовані* –
Останком сил
Цілуєм наш *загін*

І шлем братам поклін.
Зітлілі тугою, грізні потугою,
Похмурі мов тюрма,
В душі *столочені* і болем *точені*,
обпльовані всіма –
На чолах носим глум
І *зледенілий* сум (с. 218).

Актуалізація суфіксів **-н-** (**-ен-**), **-л-** у наведеному уривкові – це текстозумовлений прийом П. Карманського, який допомагає йому витворити образ своїх знедолених, але нескорених краян, що змушені шукати кращої долі поза рідною землею, див. ще: За кров невинну, ріками *пролиту*,/ За гори трупів, катове підножжя, / За нашу волю, до хреста *прибиту*,/ Скарай їх, Боже (с. 216). Важливим текстотвірним прийомом поета треба визнати вживання спільнокореневих утворень різного ступеня похідності в межах невеликих текстових фрагментів, наприклад, дієприкметника і дієслова : З *похилених* берез *схилиєсь* темінь ночі, Цілує шовки трав і сипле перли сліз (с. 157). У них можливі й індивідуально-авторські новотвори, як-от *недоснитий*: *Сниться* нам мрійний *Сон недоснитий*/, Згублений в зойках, в повені лун (с. 314).

Доволі частими, побіч того, є деривати формально тотожної структури, але прикметники за своєю суттю, що мотивовані зворотними дієсловами: І *стужену* зложив би душу/ Під балдахіном мряки й тіни <...> (с. 60) (← *стужитися*); *Скажений* вітер виграє / На сірих струнах дощових <...> (с. 50) (← *сказитися*); Серце, *знуджене* тим світом, / Холоне, сохне, гей роса на цвіті (с. 152) (← *знудитися*); Лиш з білих стін глядять *розтужені* портрети (с. 134) (← *розтужитися*).

Серед **відіменникових ад'єктивів** у кількісному плані вирізняються похідні, утворені за такими словотвірними схемами.

1. Іменник → якісний суфіксальний прикметник. У досліджуваному матеріалі це похідні з суфіксами **-ист-**, **-аст-**, **-ат-**. Складовою частиною їхньої семантичної структури є словотвірне значення 'такий, що характеризується зовнішньою інтенсивною ознакою, названою мотивувальною іменниковою основою' (Жовтобрюх 1979, с. 130–132): *срібло* – *срібlistий*, *сріблястий*, *скала* – *скалlistий*, *мла* – *млlistий*, *терен* – *тернlistий*, *роги* – *рогатий*: *Сріблста* грива чеше гриву (с. 69); Стіну *скалlistу* в пропасть *млlistу* <...> (с. 26); Благослови твою недолю/ І вигнання *тернlistий* путь! (с. 203); Погляну на село, на поле *колосисте*,/ На небо, повне зір, – і їсть мене печаль (с. 207); На небі меркнуть *сріблясті* зорі (с. 33); У нас однак, все ті самі/ *Рогаті* – пси – чи як їх звать (с. 203).

2. Іменник → **відносний суфіксальний прикметник**. Це деривати, утворені за участю суфіксів *-н-, -н'-, -ськ-, -ов-/-ев-, -ян-, -ав-*. Похідні з ними виявляємо у різних віршах збірки: *вельможя – вельможний (пан), пекло – пекольні (стогни)/пекельні (сили)* (про ймовірність варіантного оформлення морфонологічної структури дериватів див. (Федурко 2017, с. 226–227) *камінь – камінний, осінь – осінній (квіт), вечір – вечірня (доба), смерть – смертне (ложе), раб – рабські (сльози), Італія – італієцькі (чада), село – сільські (пороги), трамвай – трамвайний (квиток), життя – життєвий (театр), риж (норм. рис) – рижове (поле), стерня – стерняні (загони), кров – криваве (поле)*. Наприклад: На грудь мою валився жаль/ І, мов *гранітні* скелі,/ Гнітив, гнітив до скону (с. 35); Не раз, як сонце за горою/ В *досвітніх* росах личко мие <...> (с. 33); А може, й там незле гуляє/ *Шляхоцький* кнут (с. 73); 3 могил війнув *лицарський* гордий дух –/ Воскресли сотні (с. 188); Розпучний плач і повінь муки/ В селі бушують, наче п'яні/ *Весняні* ріки (с. 72); І впав, як лицар на *кривавім* полі (с. 193).

Частина з цих похідних розвиває, поряд з відносним, якісне значення – тут має значення контекст, пор.: В ставі купались *сніжні* лебеді і отрясали/ З лелій брильянти... (с. 80); Дзвінко ллеться/ *Кришталевий* звук (с. 53).

Наявні серед зафіксованих прикметників і такі, що вживаються лиш як якісні, виражаючи значення ‘такий, що характеризується якістю відповідно до значення мотивувального іменника’, – це *сумний, радісний, скорбний, розпучний* тощо, що засвідчують, серед іншого, мотивовані ними прислівники на *-о*, наприклад: *Сумно*, без життя, Котився Тибер-море (с. 35); Рік за роком минав,/ Я розпучно ридав <...> (с. 41).

4. Іменник → **присвійний суфіксальний прикметник**. Похідні цього плану утворюються, як відомо, за участю суфіксів *-ї-, -ин-, -ів*. Не відзначаючись у системі мови високою активністю, вони є такими й у лексиконі Петра Карманського, хоч деривати кожного з зазначених словотвірних типів тут представлені, до того ж домінують утворення з суфіксом *-ї-* (*козак – козачий, старець – старечий, скиталець – скитальчий, жебрак – жебрачий, Бог – Божий, ворог – ворожий, вельможя – вельможий, собака – собачий* супроти *ненька – неньчин, Ягайло – Ягайлів, Ікар – Ікарів, патрицій – патриційів*): Чи я ще ниви твої повітаю,/ Щоби *скитальчі* погоїти рани (с. 215); Щоб загорілась в ньому/ Звага на *Ікарів*, геройський лет. Спостережене вживання зазначених ад'єктивів у переносному значенні – як якісних прикметників: Діди козачі!/ Чого братались ви з ляхами? Було б здушить плем'я *собаче*,/ Як ту гадюку

(с. 67); <...> Щоби твої сини, примлівши під обухом,/ У заячих серцях замкнули рабський біль (с. 198).

5. Іменник → **якісний (рідше відносний) конфіксальний прикметник**. Функцію дериватора в таких утвореннях виконує насамперед конфікс **без-...-н-** (*без людей – безлюдний, без долі – бездольний, без дна – бездонний*), рідше **від-...-н-** (*від віку – відвічний*): Зачиню серце, як безлюдну хату... (с. 72); Гей, гей, пішов ти, мій *безцвітний* маю... (с. 135); <...> Нехай пропаде наш *відвічний* біль! (с. 186). Деривати з конфіксом **без-...-н-** вказують на відсутність у людях, предметах і явищах позамовного світу необхідних ознак і властивостей. Тож строфи з актуалізацією цієї словотвірної моделі звучать особливо болісно й розпачливо:

Иди Лиш Бог один мій жаль *бездонний* змірить...

Підеш – і повалюсь душею у безкрай,

І втрачу все, у що *бездольне* серце вірить.

Та годі не іти, як кличе рідний край! (с. 188).

Окрім того, у наведеному фрагменті згадані почуття увиразнюють змістові характеристики лексем *жаль, безкрай, втрачу*, дві з яких похідні, а також метафора *повалюсь душею*. Маємо, отже, підстави стверджувати, що одиниці словотворення є вагомим чинником організації простору поетових текстів.

4. Іменник → **відносний конфіксальний прикметник**. Словотвірне значення – ‘такий, що прилягає близько до чогось або розташований вздовж чого-небудь’ (конфікс **над-...-н-**), ‘такий, що розташований зверху чогось’ (конфікс **над-...-ськ-**), ‘розташований вздовж чогось чи близько до чогось’ (**понад-...-ськ-**): Двигну тебе на крилах туги й жалю/ До висоти *надземного* видіння (с. 77); І не співаймо співів *надмогильних* (с. 189); Святий герою з *надністрянських* долів (с. 194); І від *надхмарних* шпиців Чорногори/ Аж до плодючих *понадсянських* піль/ Знялася пісня (с. 186). Деривати *надлюдський, надземний* у мікротекстах А може, лютий меч *надлюдських* мук і болю/ Заслужено зранив смертельно нашу грудь? (с. 211) та Двигну тебе на крилах туги й жалю/ До висоти *надземного* видіння (с. 77) засвідчують можливість уживання такого типу одиниць у функції якісних прикметників.

5. Словосполучення → **складний суфіксований прикметник**. Базою для таких прикметників авторові слугують різні типи словосполучень: числівник + іменник (*тисяча звуків – тисячозвучний*), дієслово + іменник (*сіяти жертви – жертвосійний*), займенник + іменник (*всі люди – вселюдський*), прикметник + іменник (*срібний промінь – срібнопромінний, сніжні пера – сніжноперий*): Грає, співає північ невгомна/ *Тисячозвучним* гомінким органом (с. 246); А по могилах топчуться отари/ І

жертвосійні квіти скубуть ... с. 313; І плачуть, плачуть слізьми любови/ Та сповідають *вселюдські* болі (с. 129); А серафими з подиву німіли/ І, як блискучі птахи *сніжнопері*,/ Неслись до тебе – плакали і мліли (с. 108).

Не бракує в лексиконі збірки **похідних дієслів**. Серед них наявні віддієслівні, відіменні та відприкметникові утворення. Віддієслівні деривати – це в основному префіксальні похідні, хоч трапляються також суфіксальні, постфіксальні, префіксально-суфіксальні, префіксально-постфіксальні, префіксально-суфіксально-постфіксальні, пор.: *напоїти* – *напувати*: Мене мої брати з колиски *напували*/ Жагучим полином і трійлом сатани (с. 207); *ситити* ‘годувати вволю, досита; задовольняти собою або чим-небудь’ – *сититися* (у значенні ‘задовольнятися вволю, досита’, а не в словниковому ‘просочуватися, наповнюватися рідиною’ (Білодід 1978, с. 207): Жируйте круками, *ситіться* муками – Ми пердержим ад (с. 218); *здобути* – *здобутися*: На інший дар не міг *здобутися* він (с. 208); *плакати* – *розплакатися*: *Розплакався* ручай, край берега шепоче/ Дрімучий очерет і білий верболіз (с. 157). Проаналізуємо найактуальніші (і не лише щодо частоти з’яви, а й у контексті образно-символьної палітри поетових текстів) моделі похідних дієслів у словнику П. Карманського.

1. Дієслово → **префіксальне дієслово**. В аналізованих текстах зафіксовано деривати, утворені за участю різних питомих префіксів, що модифікують дієслівні значення різноманітними відтінками – просторовими, часовими, об’єктними, об’єктно-просторовими, об’єктно-часовими, об’єктно-розподільними тощо: *плисти* – *виплисти*, *чути* – *відчути*, *жити* – *дожити*, *ридати* – *заридати*, *валити* – *звалити*, *кипіти* – *накипіти*, *рвати* – *підірвати*, *бути* – *перебути*, *краяти* – *покраяти*, *забути* – *призабути*, *ходити* – *приходити*, *віяти* – *розвіяти*: І *вплив* на повний безкрай океану (124); *Дожити* сорому! (с. 195); Часом *зарідає* тривожним скиглінням, То знов *засміється* сміхом до одчаю (с. 124); / І непомірний жаль *звалить* вас край дороги (с. 136); І в душі *накипить* стільки смуги... (с. 110); Я *перебув* як слід мою болючу пробу (с. 123); І *підірвала* мій свобідний, гордий лет (с. 122); Й невтоптані стежки *покрають* ваші ноги... (с. 136); І до душі *приходить* рій споминів кохання (с. 113); *Розвіяли* нас бурі, громи/ По бездоріжжях чужини (с. 195). Непоодинокими є випадки актуалізації однопрефіксних утворень, завдяки чому «досягається єдність текстового ряду й увиразнюється його текстова організація» (Грещук–Грещук 1996, с. 108)

І впала з-під повік остання сльоза,
І *скаменіла* груди, як лава на вітрах.

Пішов від мене біль, **поблідла** вся гроза,

І в серці весь огонь *згорів*, *зотлів*, **потах** (с. 184).

Повтор префіксів *з-* та **по-** у дериватах наведеного мікротексту, поряд із анафорою сполучника **і** та спадною градацією (*згорів*, *зотлів*, *потах*) сповнює його особливою чуттєвістю.

Факт, що «семантична компресія похідних слів дає змогу оптимально й економно реалізувати комунікативні завдання в тексті, уникаючи при цьому лексико-семантичної надлишковості» (Грещук–Грещук О. 1996, с. 109) засвідчує дієслово *відклонюється* у вірші «Іде моя душа, утомлена до скону...». Наведемо його фрагмент:

Розплакався ручай, край берега шепоче

Дрімучий очерет і білий верболіз.

З піль лине вітерець, *відклонюється* вітам,

Говорить про журбу опущених могил (с. 157).

За допомогою оказіонального деривата *відклонюється* (тлумачний словник фіксує лише *відклонитися* і *відклонятися* (Білодід 1979, с. 418) автор унаявлює нам картину хай не дуже, але все-таки вітряної ночі (на неї як таку натякає також дієслово *шепоче*): ми розуміємо, що легенький вітерець тривожить очерет, змушує його гоїдатися та нахилиє віти верболозу; вони нахилиються-вклоняться вітрові, а той у відповідь їм.

Аналізована словотвірна схема «працює» і на 2 ступені словотворення, забезпечуючи постання префіксованих утворень від дієслів з іменниковими (*мороз* – *морозити* – *зморозити*, *зоря* – *зорити* – *зazorити*) та прикметниковими (*зелений* – *зеленіти* – *зазеленіти*, *твердий* – *тверднути* – *затверднути*, *марний* – *марніти* – *змарніти*, *блідий* – *бліднути* – *збліднути*) коренями. Такі деривати доволі частотні й у словнику П. Карманського: Не раз страшний одчай *зморозить* ваші груди (с. 136); Коби тобі лиш, бідна мати <...>/ День волі й щастя *зazorів* (с. 222); І буду ждати, аж цвинтар пустелі/ *Зазеленіє* ярими листками (с. 118); Мій біль *затверд*, *закріп* (с. 159); А маму все у грудях коле,/ І так *змарніла*, *зблідла* (с. 204); А могили борців *зросять* перлами сліз/ Як не ми, то, напевно, онуки (с. 184).

2. Дієслово + дієслово → складний вербатив. Ці похідні й у системі мови вирізняються особливою експресивністю, тому в поетичному мовленні їм належить особлива роль. У П. Карманського це одиниці, утворені повтором певного дієслова (*ринутити-ринутити*) чи шляхом поєднання в межах юстапозита дієслів-синонімів (*благати-питати*): <...> *плив-котився*/ Холодний місяць (с. 69); А ген *з-над* Тибру *рине-рине*/ Сріблиста мряка (с. 66); І зойком розпуки *благають-питають*./ Куди ідеш, отче, од власних синів? (с. 83).

Серед **відіменникових дієслів** у лексиконі П. Карманського вирізняються одиниці, утворені за схемою «**іменник** → **суфіксальне дієслово**». Найчисельніше представлені відсубстантивні вербативи, утворені за участю суфікса **-и-**: *цар* – *царити*, *мороз* – *морозити*, *срібло* – *сріблити*, *багр* – *багрити*, *сталь* – *сталити*, *вітер* – *вітрили*, *жемчуг* – *жемчужити*, *мертвець* – *мертвечити*, *дощ* – *дощити*: Над нами ржавий крик розкочували круки/ І *вітрили* з-під хмар між нами вонь вмерця (с. 209); *Порошиють* сніг (с. 144); Душу *мертвечить* сопух руїни (с. 71); Кріпися, синку, і *стали*/ Ненавистю до ляха духа... (с. 206). Трапляються й деривати з суфіксами **-і-, -ува-, -а-**: *марев* – *маревити*, *стрій* – *строїти*, *бич* – *бичувати*, *кермо* – *кермувати*, *цукор* *цукрувати*: <...> все звертав я очі/ На привабливі, радужні принади,/ Що в них *строїла* ти поля подільські <...> (с. 212); *Бичуємо* себе й обходимо життя (с. 220), Ним мусить *кермувать* девіз <...> (с. 181).

В аналізованих текстах Карманського представлені й **відприкметникові дієслова**, утворені за такими схемами:

1. Прикметник → **суфіксальне дієслово**. Це словотвірний тип відприкметникових вербативів з суфіксом **-і-** та словотвірним значенням ‘перехід до стану, визначеного основою мотивувального прикметника, або перебування в такому стані’: *червоний* – *червоніти*, *ясний* – *ясніти*, *чорний* – *чорніти*, *темний* – *темніти*, *п’яний* – *п’яніти*, *німий* – *німіти*, *кам’яний* – *кам’яніти*, *скажений* – *скаженіти*: А низом *чорніють* облоги сумні (с. 138); *Ясніти* будеш сяйвом вроди / Од роду до роду (с. 230); І *кам’яніє* на кривавих ріках (с. 219); Обрій *темніє* (с. 58); Садок під білим полотном/ *п’янів* би медом аромату <...> (с. 205).

Відприкметникові ж дієслова з суфіксом **-и-** та словотвірним значенням ‘робити таким, як визначено мотивувальною прикметниковою основою’, наприклад, *сухий* – *сушити*, *вялий* – *вялити*, *ржавий* – *ржавити*: Та сльози *ржавлять* сталь (с. 207), трапляються, але не з такою регулярністю в поетичній мові П. Карманського. Тут ми вивили також деривати з суфіксом **-ува-**. Їхня семантична структура формується шляхом додавання значення ‘виявляти ознаки, визначувані мотивувальною основою’: Вмліва наш дух в сорочці Діяніри/ І, мов сліпець в степу, на роздоріжжі,/ *Сліпує*, битий демоном зневіри (с. 209).

4. Прикметник → **конфіксальне дієслово**. Відприкметникові конфіксальні утворення мають значення ‘стати таким, як визначено прикметниковою основою’. У словнику П. Карманського це деривати насамперед з конфіксами **з-...-і-, о-...-и-, про-...-и-, у-...-и-**: *глибокий* – *зглибити*, *солодкий* – *осолодити*, *ясний* – *прояснити*, *вільний* – *увільнити*: І хто розсвітить сю мою пустелю/ І *осолодить* сі важкі страждання?

(с. 139); Вони засяють наче зорі/ І *прояснять* вам темний шлях (с. 58); Хай брат *увільнить* їх з поганьблення оков!.. (с. 207)

Висновки і перспективи подальших досліджень. Як бачимо, словник П. Карманського багатий похідною лексикою, суттєвий відсоток серед якої становлять похідні дієслова та похідні прикметники. І ті, і ті відзначаються багатством слів, але в кожній із аналізованих груп представлені й ті похідні, що вирізняються особливою частотністю уживання. Чимало з них є носіями семантики, пов'язаної з емоційно-чуттєвою сферою людини, що прямо корелює з провідними мотивами поетових творів. У дослідженні схем семантичної розбудови одиниць словника Петра Карманського вбачаємо **перспективи подальших студій.**

ДЖЕРЕЛА ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

Карманський, П. (1996). *Ой люлі, смутку...* (Поезії). Упор. текстів, передмова та примітки Л. Г. Голомб. Ужгород.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Білодід, І. К. (Ред.). (1970–1980). *Словник української мови*. Київ: Наукова думка.

Голомб, Л. (2010). *Петро Карманський: життя і творчість*. Монографія. Ужгород: Гражда.

Грещук В. & Грещук, О. (1996). Словотвір і художній текст. *Василь Стефанік – художник слова*. Івано-Франківськ : Плай, 108–114:

Жовтобрюх, М. А. (Ред.) (1979). *Словотвір сучасної української літературної мови : монографія*. Київ : Наукова думка.

Ільницький, М. *Краси свічадо. Розсипані перли : поети «Молодої Музи»*. Київ : Дніпро, 5 – 17.

Федурко, М. (2019). Мовний світ Петра Карманського: словотвірний аспект. *На сторожі слова: збірник наукових праць на пошану професора Василя Грещука*. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаніка / відп. ред. Віталій Кононенко, 366–378.

Курило, О. (2004). *Уваги до сучасної української літературної мови*. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи».

Федурко, М. (2017). Морфологічні закономірності й морфологічні аномалії в поетичному словнику Петра Карманського. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*, 223–236. doi: 10.24919/2411-4758.2017.110784.

REFERENCES

Bilodid, I. K. (Ed.). (1970–1980). *Slovyk ukrayinskoyi movy [Dictionary of the Ukrainian language]*. Kyiv: Scientific Opinion.

Golomb, L. (2010). *Peter Karmanskiy: Life and Creativity [Petro Karmans'kyu: zhyttya i tvorchist']*. Monograph. Uzhhorod: Grazha.

Greschuk, V. & Greschuk, O. (1996). *Slovotvir i khudozhnii tekst [Dictionary and artistic text]*. Vasily Stefanik is an artist of the word. Ivano-Frankivsk: Play, 108–114:

Zhovtobryukh, M.A. (Ed.) (1979). *Slovotvir suchasnoyi ukrayins'koyi literaturnoyi movy : monohrafiya [Dictionary of Contemporary Ukrainian Literary Language: Monograph]*. Kyiv: Scientific thought.

Ilitsky, M. *Krasy svichado. Rozsypani perly : poety «Molodoyi Muzy» [Beauty is a candle. Scattered pearls: poets of the Young Muse]*. Kyiv: Dnipro, 5-17.

Kurylo, O. (2004). *Uvahy do suchasnoyi ukrayins'koyi literaturnoyi movy [Attention to contemporary Ukrainian literary language]*. Kyiv: Pavolichko's «The Basics» by Solomiya.

Fedurko, M. (2017). Morfonolohichni zakonimirnosti y morfonolohichni anomalii v poetychnomu slovnyku Petra Karmans'koho. [Morphonological patterns and morphonological anomalies in the poetic vocabulary of Peter Karmansky]. *Ridne slovo v etnokul'turnomu vymiri – Native word in ethno-cultural dimension*, 223-236. doi: 10.24919 / 2411-4758.2017.110784.

Fedurko, M. (2019). Movnyy svit Petra Karmanskoho: slovotvirnyy aspekt [The linguistic world of Peter Karmansky: the word-forming aspect]. *Na storozhi slova: zbirnyk naukovykh prats' na poshanu profesora Vasylya Hreshchuka – On the watch of the word: a collection of scientific papers in honor of Professor Vasyl Greshchuk*. Ivano-Frankivsk: Vasyl Stefanik Precarpathian National University, 366–378.